

**Giới thiệu sách:****HỒ CHÍ MINH NIỀM THƠ CAO CẢ - NHỮNG TÌNH CẢM,  
SUY NGHĨ VÀ CHIA SẺ**

Nguyễn Lâm Điền\*

**TÓM TẮT**

*Hồ Chí Minh niềm thơ cao cả của PGS.TS. Đoàn Trọng Huy là công trình nghiên cứu về cuộc đời và văn chương Hồ Chí Minh. Cuốn sách thể hiện những tình cảm, suy nghiệm và bao điều tâm đắc về Hồ Chí Minh của tác giả sau một đời giảng dạy, nghiên cứu văn học. Kết quả mà cuốn sách đạt được không chỉ có ý nghĩa khoa học mà còn nặng nghĩa tình đối với Bác của một nhà nghiên cứu văn học, nhà giáo đã ngoài tám mươi xuân vẫn nhiệt huyết, tận tâm với nghề, với văn chương; đồng thời, có ý nghĩa lớn đối với tình cảm, nhận thức của người đọc về những điều cao cả và cả sự gần gũi, giản dị ở con người Hồ Chí Minh. Cuốn sách còn là tài liệu thiết thực góp phần cho việc học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh.*

*Từ khóa: Văn chương Hồ Chí Minh, chân dung tinh thần, tình cảm, suy nghiệm.*

**ABSTRACT**

*Ho Chi Minh - Inspiration in poetry of Assoc. Prof. Doan Trong Huy is the research about Ho Chi Minh's life and literature. The book shows feelings, reflections and many favourite things of the author about Ho Chi Minh after a lifetime of teaching and literature research. The result the book achieved not only has scientific meaning but also contains sentiment of the literary researcher, the eighty-year-old teacher who is enthusiastic in his work and literature; moreover, it has great significance to the feeling, awareness of the reader about the nobility and simply of Ho Chi Minh. The book is a useful reference contributing to the study and following the ideals, ethics and style of Ho Chi Minh.*

*Key works: Ho Chi Minh literature, spiritual portrait, feeling, reflection*

**1. Mở đầu**

Tập tiểu luận phê bình văn học *Hồ Chí Minh niềm thơ cao cả* của PGS.TS. Đoàn Trọng Huy được Nhà xuất bản Thanh niên ấn hành vào quý IV, năm 2015 với 486 trang, khổ 16

X 24 có 3 phần; *Phần I: Hồ Chí Minh - con người và sự nghiệp; Phần II: Hồ Chí Minh qua văn thơ như bức phác họa chân dung; Phần III: Hồ Chí Minh qua cảm thụ văn học.* Cuốn sách tập hợp nhiều bài viết trong khoảng năm năm trở lại đây của tác giả Đoàn Trọng Huy, trang bìa cũng như tên cuốn sách ngay từ đầu

\* Tiến sĩ, Trường Đại học Tây Đô

có khả năng tạo ấn tượng và sức hấp dẫn đối với người đọc. Ở vào tuổi “xưa nay hiếm”, từ lâu, tác giả vẫn có nhiều công trình sách, báo. Nay để hoàn thành công trình trên, lẽ dĩ nhiên, tác giả phải có được những tình cảm, suy nghiệm và bao điều tâm đắc thấu đáo, chân thành về con người và văn chương Hồ Chí Minh sau một đời giảng dạy, nghiên cứu; đồng thời, tác giả phải có được sự nỗ lực vượt lên mình rất đáng trân trọng và khâm phục. Sự xuất hiện cuốn sách *Hồ Chí Minh niềm thơ cao cả* trên văn đàn hiện nay có ý nghĩa lớn đối với tình cảm, nhận thức của người đọc về những điều lớn lao, cao cả và cả những gì gần gũi, giản dị ở con người “*soi sáng chất con người*” (Việt Phương); mặt khác, đó là sự minh chứng cho việc học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh. Qua đó, người đọc rút ra được những bài học nhẹ nhàng mà thấm thía, bổ ích, cao quý về nhân cách và lẽ sống của người cách mạng.

## 2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Từ trước đến nay đã xuất hiện nhiều công trình nghiên cứu chuyên sâu về cuộc đời và văn chương Hồ Chí Minh của các nhà nghiên cứu văn học như: Nguyễn Đăng Mạnh, Hà Minh Đức, Phong Lê, Lương Duy Thứ, Vũ Minh Tâm,... Bởi thế, để tiếp tục nghiên cứu về văn chương của Người, đòi hỏi tác giả công trình *Hồ Chí Minh niềm thơ cao cả* phải có cách tiếp cận riêng và phù hợp với nhu cầu nhận thức, thẩm mỹ của người đọc hôm nay. Bằng tình cảm kính yêu Người, sự trải nghiệm và khả năng nghiên cứu văn chương, tác giả đã làm được điều đó. Ngay từ *Phần I*,

với hơn 200 trang sách, tác giả thể hiện một cách nhìn, cách hiểu và cách lí giải mới về tầm vóc vĩ đại của Hồ Chí Minh trên nhiều phương diện: lịch sử, tư tưởng, đạo đức, văn hóa, giáo dục, báo chí và thơ ca,... Ở mỗi phương diện, tác giả Đoàn Trọng Huy đều chỉ ra và luận giải một cách thuyết phục về vẻ đẹp trí tuệ, tầm cao của tư tưởng, sự tài hoa, kiệt xuất của con người Hồ Chí Minh. Đó là sự “*vĩ đại mà chẳng làm ai kinh ngạc*”, cũng vì thế “*Ta nhận vào ta phẩm chất của người*” (Chế Lan Viên) và “*Yêu Bác lòng ta trong sáng hơn*” (Tố Hữu). Đó là “*một nhân cách văn hóa cao đẹp*” (tr54), là “*sự kết tinh văn hóa dân tộc và nhân loại*” (tr58), *Sự tỏa sáng văn hóa Hồ Chí Minh* (tr67),... Đặc biệt, từ cuộc đời, sự nghiệp của Hồ Chí Minh, tác giả Đoàn Trọng Huy có cách nhìn mới về chân dung của Bác, khi khẳng định: Hồ Chí Minh - người học trò vĩ đại, là bậc thầy cao quý của muôn đời, là hiện thân chiến thắng huy hoàng, là “*nhà tư tưởng lớn của thời đại*” (tr 89). Tác giả viết: “*Hồ Chí Minh đi vào lịch sử với tư cách triết gia, một nhà tư tưởng (...). Tư tưởng Hồ Chí Minh, mà cốt lõi là độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội, đã trở thành tư tưởng chỉ đạo xuyên suốt tiến trình cách mạng Việt Nam*” (tr 31). Với ý nghĩa đó, Hồ Chí Minh đã trở thành huyền thoại, “*là biểu tượng kiệt xuất về quyết tâm của cả dân tộc, đã cống hiến trọn đời mình cho sự nghiệp giải phóng dân tộc của nhân dân Việt Nam, góp phần vào cuộc đấu tranh chung vì hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội*” (Unesco).

2.2. Ở *Phần II* của cuốn sách, qua 8 bài viết, tác giả Đoàn Trọng Huy đã khám phá

thành công bức chân dung tinh thần Hồ Chí Minh ngời sáng từ những vần thơ, trang văn của Bác. Ở mỗi bài, từ góc độ khám phá riêng về thơ văn của Bác, tác giả góp phần làm sáng tỏ vẻ đẹp sức thanh xuân tỏa sáng ở tâm hồn Hồ Chí Minh - “*Người trẻ mãi không già*” (Tố Hữu). Những vần thơ của Bác viết về tuổi thơ và về mùa xuân ở vào những thời điểm khác nhau được tác giả phân tích, luận giải nhằm khẳng định cốt cách Hồ Chí Minh trước cái đẹp của mùa xuân, “*một năm là cả bốn mùa xuân*”. Bài thơ *Nguyên tiêu* (Rằm tháng giêng) được xem là vẻ đẹp điển hình của sắc xuân quyện hòa dưới ánh trăng. Hơn nữa, mùa xuân trong thơ Bác bao giờ cũng được thể hiện gắn liền với niềm tin, khát vọng và tình yêu thương bao trùm lên khắp núi sông. Tâm hồn Bác là “*hội tụ của những nguồn ánh sáng*” (Chế Lan Viên) trong đó có ánh sáng mùa xuân. Với góc độ đó, tác giả Đoàn Trọng Huy cảm nhận cuộc đời huyền thoại của Hồ Chí Minh như là “*bài thơ xuân tuyệt đẹp*”.

Cũng với cách tiếp cận trên, tác giả làm rõ *Ánh ngọc từ Nhật kí trong tù*. Đó là ánh ngọc tỏa ra ở “*một con người kiên cường, dũng cảm, mãnh liệt, tràn đầy niềm tin và hi vọng*” (tr 270). Con người đó luôn có được một phong thái ung dung tự tại, luôn chủ động trước mọi hoàn cảnh và luôn chan chứa tình yêu thương. Bác rất nhạy cảm với cái đẹp của thiên nhiên đất trời. Dù trong cảnh bị giam hãm giữa bốn bức tường lạnh lẽo của xà lim, hay bị giải lao, nhưng tâm hồn Bác vẫn rộng mở, hài hòa với thiên nhiên để đón ánh bình minh vào mỗi sáng, lắng nghe “*tiếng chim ca rộn núi*”, thưởng thức “*huong bay ngát rừng*”,

đổi theo cánh chim trời, hay “*chòm mây trôi nhẹ giữa tầng không*” và gửi lòng theo mảnh trăng thu. Nó góp phần thể hiện tâm hồn của một nghệ sĩ lớn, vừa mang cốt cách cổ điển, vừa có màu sắc hiện đại.

Bức chân dung tự họa về con người tinh thần của Hồ Chí Minh tỏa sáng tấm lòng nhân ái bao la, tình cảm gắn bó sâu nặng, niềm trân trọng khôn nguôi vì Tổ quốc và dân tộc của Bác. Tấm lòng đó, trước hết hướng về những người lao khổ. Tâm hồn ấy nhạy bén, đồng cảm sâu sắc với mọi nỗi khổ đau, bất hạnh của con người đang diễn ra hàng ngày, hàng giờ trong lao tù. Đã nhiều lần, qua nỗi nhớ, Bác “*vượt ngục*” tinh thần để trở về với quê hương, Tổ quốc.

Có thể nói, Người viết để *Tự khuyên mình*, nhưng *Nhật kí trong tù* lại “*chứa đựng một tuyên ngôn về triết lí giáo dục, về bản chất con người, về quy luật vận động của con người, đặc biệt là tự thân vận động để làm người và làm nên sự nghiệp lớn*” (tr 277). Triết lí đó xuất phát từ tư tưởng của con người hành động, đặt niềm tin ở con người và luôn hướng tới một tương lai tốt đẹp.

2.3. Đến với *Hồ Chí Minh niềm thơ cao cả*, người đọc không chỉ hiểu thêm con người Hồ Chí Minh qua văn thơ của Người, mà còn qua các sáng tác xuất sắc tiêu biểu của Chế Lan Viên, Tố Hữu và Sơn Tùng. Họ là những nhà thơ, nhà văn viết nhiều, viết chân thật và rất xúc động về Bác. Bằng năng lực cảm thụ tinh tế, sâu sắc, tác giả Đoàn Trọng Huy đã khẳng định cuộc đời và sự nghiệp của Hồ Chí Minh đã trở thành nguồn cảm hứng lớn

cho sáng tạo nghệ thuật. Với nhà thơ Chế Lan Viên, những bài thơ viết về Bác là tiếng nói yêu thương nhân nghĩa, giàu chất trí tuệ. Nhà thơ muốn bày tỏ tấm lòng biết ơn sâu sắc đối với Bác: *Người thay đổi đời tôi, Người thay đổi thơ tôi*, qua những cảm xúc chân thành, sâu lắng. Bác là *Người đi tìm Hình của nước*, và *“Trên tất cả Bác là vị tướng”*. Đồng thời, tác giả Đoàn Trọng Huy cũng đã làm rõ *Vẻ đẹp nhân văn Bác Hồ trong thơ Chế Lan Viên và Hình ảnh bậc hiền triết Hồ Chí Minh qua thơ Chế Lan Viên*. Tác giả khẳng định rõ: *“Cuộc đời và sự nghiệp cách mạng của Người là một pho sách quý triết học, là tuyên ngôn cho chủ thuyết triết lí”* (tr 398).

Với Tố Hữu, những vần thơ của ông hướng đến việc ngợi ca vẻ đẹp của con người Hồ Chí Minh, đó là vẻ đẹp giản dị mà vĩ đại. Tác giả Đoàn Trọng Huy cho rằng: *Tố Hữu - Người một đời kì công xây đắp tượng đài Hồ Chí Minh*. Qua nghiên cứu thơ Tố Hữu, tác giả khẳng định: *“Sau hai kiệt tác Bác ơi, Theo chân Bác, nhà thơ Tố Hữu hầu như đã hoàn thành nhiệm vụ nghệ thuật lịch sử với đối tượng thẩm mĩ tuyệt đẹp Hồ Chí Minh. Từ đó, tuy không lần nào tạo dựng chân dung lãnh tụ nhưng lòng kính yêu, thương nhớ Bác vẫn không nguôi ngoai cho đến cuối đời”*. Bước sang thế kỉ XXI, nhà thơ vẫn như nghe lời Bác dạy nghiêm khắc mà ân tình: *“Hãy liêm chính giữ lòng trong sáng/ Thị trường ta không mua bán nghĩa tình/ Chân lí không ở hư vị, hư vinh...”* (Chào thế kỉ XXI). Hình ảnh Bác trong cảm nhận của nhà thơ là hình ảnh của một con người luôn chan chứa tình cảm trong sáng và cao đẹp, suốt đời tận tụy

hi sinh vì dân vì nước, một tấm lòng *“sữa để em thơ lựa tặng già”* và luôn *“ôm cả non sông mọi kiếp người”*. Bác là người đẹp nhất, là tinh hoa của dân tộc, là *“người cha đôi mắt mẹ hiền sao”* (Tố Hữu); Người *“Mong manh áo vải, hồn muôn trượng/ Hồn tượng đồng phơi những lối mòn”*. Qua thành tựu của thơ Tố Hữu viết về Bác, tác giả công trình cho rằng: *“Một đời Tố Hữu đã hoàn chỉnh được bức tượng đài hoành tráng kì vĩ vĩnh cửu Hồ Chí Minh bằng thơ ca với phong cách nghệ thuật đặc sắc sử thi - trữ tình”* (tr 437).

Bên cạnh đó, qua những trang văn ở tiểu thuyết *Búp sen xanh* và *Bông sen vàng* của Sơn Tùng, tác giả Đoàn Trọng Huy nhận thấy, *Sơn Tùng - Người xây đài sen Hồ Chí Minh bằng văn xuôi* với *“tri thức khoa học tâm lí”*, *“tâm lí sáng tạo”* và *“phải viết bằng tâm linh”*. Đài sen đó còn là *“kết quả của việc tích lũy vốn sống, tư liệu, tri thức nhiều mặt và công phu viết một đời của nhà văn”* (tr 464). Những trang văn của Sơn Tùng đã tái hiện được một cách chân thật và sống động chân dung Hồ Chí Minh từ tuổi thơ cho đến tuổi thanh niên, đó là sự *“thể hiện xuất sắc về sự hình thành con người và con đường”* (tr 454). Đó là một phần biên niên sử của con người huyền thoại Hồ Chí Minh, tác giả cảm nhận: *“Đọc lại những trang viết về Bác của Sơn Tùng..., ta thấy lấp lánh chất anh hùng ca, hoặc phảng phất hương vị sử thi là cảm nhận có thật. Bình sinh, Hồ Chí Minh đã là nhân vật huyền thoại. Con người ấy mang những dấu tích từ thuở niên thiếu. Bút pháp cũng như nét phong cách huyền thoại mà Sơn Tùng viết ở đây là phù hợp với đối tượng thẩm mĩ đặc biệt, cũng là nét sáng tạo*



*của nhà văn*” (tr 475). Tác giả đánh giá cao và trân trọng những thành công của Sơn Tùng khi viết về Bác cho dù Sơn Tùng tự nhận là “suốt đời mới mon men đến bên cạnh Bác”.

### 3. Kết luận

“Với đất nước sinh ra mình, Bác vẫn là điều bí mật” và “Cứ mỗi bước đi lên, dân tộc lại định nghĩa về Người từ bản chất”, “Và ta đi giữa NON SÔNG là TRANG VIẾT của Người (Chế Lan Viên). Xuất phát từ tình cảm, nhận thức đó và sự suy nghiệm, chia sẻ, tác giả Đoàn Trọng Huy đã tìm hiểu cuộc đời, văn chương Hồ Chí Minh với niềm khát vọng cùng bạn đọc hiểu hơn về Bác. Cuộc đời, văn chương Hồ Chí Minh dù còn biết bao điều cần nghĩ tiếp, nghĩ sâu rộng hơn, nhưng kết quả mà cuốn sách đạt được không chỉ có ý nghĩa khoa học mà còn mang nặng nghĩa tình đối với Bác của một nhà nghiên cứu văn học, nhà

giáo đã ngoài tám mươi xuân vẫn nhiệt huyết, tận tâm với nghề, với văn chương./.

*Cần Thơ, những ngày cuối năm 2017*

**N L Đ**

### TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chế Lan Viên (*giới thiệu*), Nguyễn Bao (*tuyển chọn*, 1987), *Tố Hữu - Trăm bài thơ*, Nxb Văn học, Hà Nội.
2. Đoàn Trọng Huy (2015), *Hồ Chí Minh niềm thơ cao cả*, Nxb Thanh niên, Hà Nội
3. Nguyễn Xuân Nam (*giới thiệu*), Vũ Thị Thường (*suru tâm và tuyển chọn*, 1985), *Tuyển tập Chế Lan Viên*, tập I, Nxb Văn học, Hà Nội.

*Ngày nhận bài: 4/1/2018*

*Ngày gửi phản biện: 10/1/2018*